



ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ  
ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ

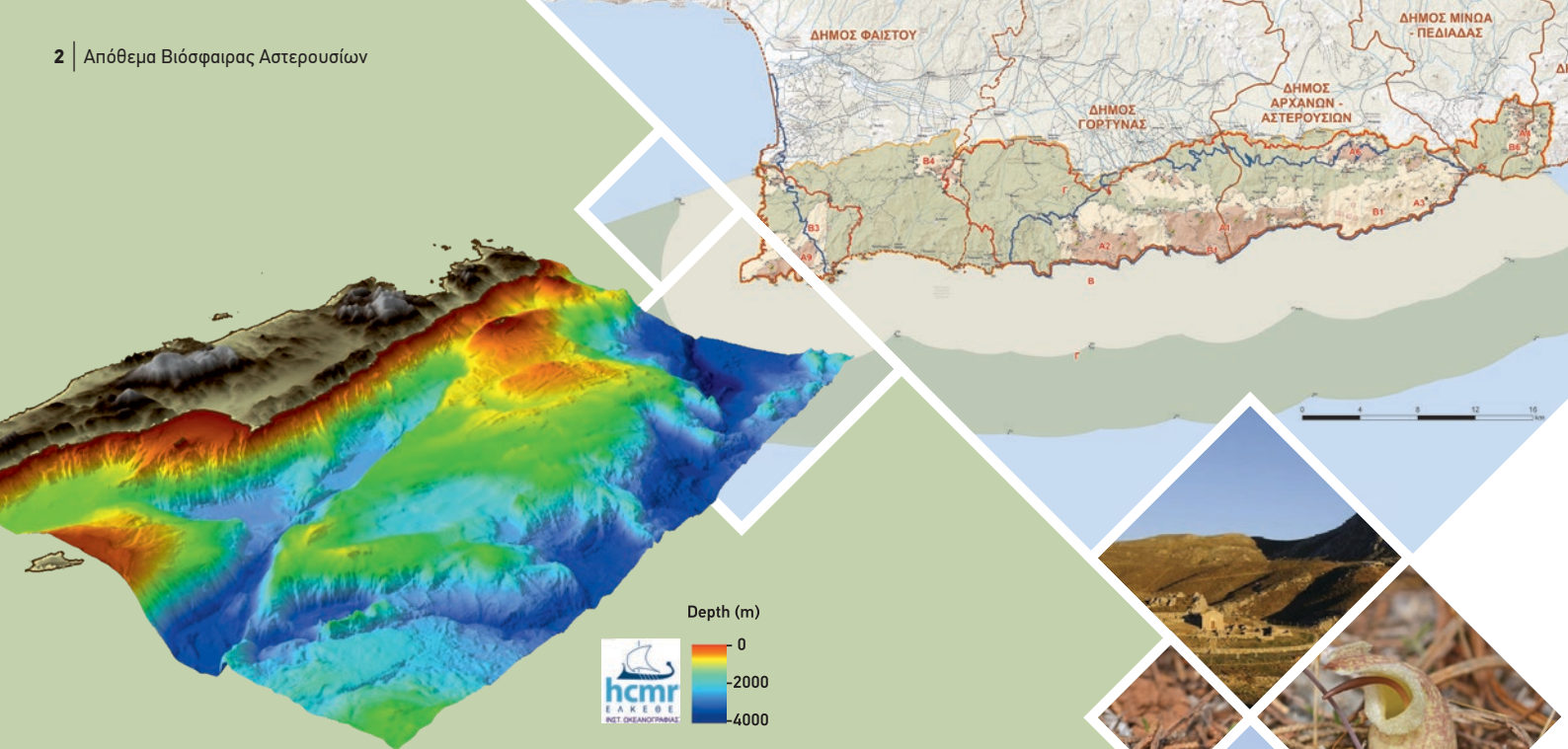


# Απόθεμα Βιόσφαιρας Αστερουσίων

Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον του Αποθέματος Βιόσφαιρας Αστερουσίων



Man and Biosphere Reserve UNESCO



## Το Απόθεμα Βιόσφαιρας Αστερουσίων περιλαμβάνει μέρος της νοτιότατης οροσειράς της Ελλάδας αλλά και όλης της Ευρώπης και μια σημαντική θαλάσσια ζώνη του Νότιου Κρητικού Πελάγους.

Το χερσαίο τμήμα του απαρτίζεται από μία ημιορεινή-ορεινή ζώνη πλάτους 5-15 χλμ. και μήκους 55 χλμ. Το υψόμετρο κυμαίνεται από το επίπεδο της θάλασσας στις παράκτιες περιοχές έως τα 1.231 μέτρα στην ψηλότερη κορυφή της οροσειράς, τον Κόφινα. Πρόκειται για έναν ενιαίο ορεινό ασβεστολιθικό όγκο που εκτείνεται από τον κόλπο της Μεσαράς έως τα δυτικά όρια του Δήμου Βιάννου (έκταση 371,6 τ.χλμ.). Το θαλάσσιο τμήμα περιλαμβάνει μέρος της Ελληνικής Τάφρου, με τις τάφρους του Πλίνιου και του Στράβωνα, με εντυπωσιακό ανάγλυφο από την ακτή μέχρι τα βαθιά νερά της Μεσογείου, με βάθη που ξεπερνούν τα 3.000 μέτρα (έκταση 885,8 τ.χλμ.).

Η οροσειρά και οι οικισμοί και κοινωνίες της συνδέονται διαχρονικά και στενά, τόσο γεωμορφολογικά όσο και οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά με την πεδιάδα της Μεσαράς. Το Απόθεμα Βιόσφαιρας Αστερουσίων χαρακτηρίζεται από ένα εντυπωσιακό μωσαϊκό τοπίων (φυσικών και ανθρωπογενών) και έχει μεγάλη οικολογική αξία, καθώς **το 55% των ειδών πανίδας και χλωρίδας που έχουν καταγραφεί συνολικά στην Κρήτη, συναντάται στα Αστερούσια**. Οι δαντελωτές ακτές, τα μικρά οροπέδια, οι βουνοπλαγιές, τα υγροτοπικά οικοσυστήματα, τα φαράγγια, τα βάραθρα και οι σπηλιές, χερσαίες και θαλάσσιες, διαμορφώνουν ένα σύνολο μοναδικής ομορφιάς και σπανιότητας. Σήμερα οι Δήμοι Φαιστού, Γόρτυνας, Αρχανών, Αστερουσίων, Μινώα Πεδιάδας και Βιάννου μοιράζονται, και εποπτεύουν μικρότερα ή μεγαλύτερα τμήματα του Αποθέματος Βιόσφαιρας Αστερουσίων.





## Το Μωσαϊκό της Βιοποικιλότητας

Το μωσαϊκό της βιοποικιλότητας που εμφανίζει η περιοχή ρυθμίζεται κυρίως από τρεις παράγοντες:

1. τη γεωμορφολογία
2. το κλίμα
3. το ανθρώπινο στοιχείο

Στο Απόθεμα Βιόσφαιρας συναντάμε πλήθος από αναγνωρισμένης σημασίας οικοτόπους και είδη οικοσυστημάτων:

### 3 Προστατευόμενες περιοχές Natura 2000

- ▶ Αστερούσια Όρη (GR4310013) Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)
- ▶ Αστερούσια (GR4310005) Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ)
- ▶ Δυτικά Αστερούσια (GR4310004) μέρος Ειδικής Ζώνης Διατήρησης (ΕΖΔ)

### 3 Καταφύγια Άγριας Ζωής

- ▶ Αστερούσια Δήμων Αστερουσίων και Κόφινα (Κ706)
- ▶ Βίγλα-Κρύο Νερό /Αντισκαρίου (Κ587)
- ▶ Δυτικά Αστερούσια - Αγιοφάραγγο του Δήμου Μοιρών (Κ806)

### 14 διαφορετικούς τύπους οικοτόπων

Κοινοτικής σημασίας από τους οποίους οι τρεις είναι «οικότοποι προτεραιότητας».

### Πλήθος σημαντικών ειδών πανίδας και χλωρίδας

που προστατεύονται από την Ελληνική και Κοινοτική νομοθεσία. Συνοπτικά έχουν εντοπιστεί 30 ενδημικά φυτά, 8 ενδημικά είδη σπονδυλίων, και αρκετά σημαντικά είδη σπονδυλόζων: 3 αμφίβια, 9 ερπετά και 24 θηλαστικά (17 χερσαία και 5 θαλάσσια).

## Χλωρίδα

Η χλωρίδα της Κρήτης αποτελείται από 1.800 περίπου είδη φυτών από τα οποία τα 180 είναι ενδημικά φυτά της Κρήτης, δηλαδή φυτά που συναντώνται στην Κρήτη και πουθενά αλλού στον κόσμο. Τριάντα (30) από αυτά απαντώνται στην περιοχή των Αστερουσίων. Ένα από αυτά, η Λομελόσια των Αστερουσίων (*Lomelosia minoana* subsp. *Asterusica*) είναι στενοενδημικό, το συναντάμε μόνο στα Αστερούσια. Η θαλάσσια βιοποικιλότητα εκτιμάται σε περίπου 2.500 ζωικά και 450 φυτικά είδη του βένθους, ενώ σχετικά με το πλαγκτόν γίνεται αναφορά για περίπου 350 είδη ζωοπλαγκτού και 335 φυτοπλαγκτού. Σημαντική είναι και η παρουσία λιβαδιών Ποσειδωνίας.

## Πανίδα

Στην πανίδα της περιοχής συμπεριλαμβάνονται 29 σημαντικά είδη σπονδυλόζων τα οποία προστατεύονται από την νομοθεσία. Από αυτά ξεχωρίζουν ο Αγριόγατος της Κρήτης ή Φουρόγατος (*Felis silvestris subsp. cretensis*), 4 προστατευόμενα από τη νομοθεσία είδη νυχτερίδων και 8 στενοενδημικά είδη ασπονδύλων.

Η περιοχή φιλοξενεί 192 είδη πτηνών, με πιο μεγάλα, μόνιμα και σημαντικά αρπακτικά τον Γυπαετό (ή κοκκαλά), το Όρνιο, τον Κρητικό Χρυσαιτό (Βιτσιλάς) και τον Σπιζαετό.



## Θαλάσσια πανίδα

Στα θαλάσσια οικοσυστήματα συναντάμε εδραία ασπόνδυλα, όπως μύδια και άλλα δίθυρα, σπόγγους, βρυόζωα και θυσανόποδα καρκινοειδή, πολλά είδη ψαριών, τη χελώνα *Caretta caretta*, τη φώκια *Monachus monachus* και πολλά σπάνια κητώδη, όπως Φυσητήρες, Ζιφιοί, Ζωνοδέλφια, Σταχτοδέλφια κ.ά. Η παρουσία Φυσητήρων (*Physiter macrocephalus*) στο μεγαλύτερο μέρος του Νότιου Κρητικού Πελάγους συνδέεται με την ύπαρξη υποβρυχίων γκρεμών πολύ κοντά στις ακτές όπου αφθονούν τα βαθύβια καλαμάρια, με τα οποία τρέφονται οι φυσητήρες.



Τα εμβληματικά είδη Γυπαετός (+1.231 μέτρα) και ο Φυσητήρας (-2.500 μέτρα) ζουν σε μια υψομετρική διαφορά περίπου 3.700 μέτρων.



## Οι άνθρωποι

Εκτός από το Φυσικό/Οικολογικό και το Οικονομικό Κεφάλαιο υπάρχει και το σημαντικό Κοινωνικό Κεφάλαιο του Αποθέματος Βιόσφαιρας Αστερουσίων: οι Άνθρωποι. Το Κοινωνικό Κεφάλαιο αποτελεί πολυσύνθετη έννοια που περιλαμβάνει τις δομές, τους κανόνες, τις στάσεις και σχέσεις που συνάπτουν τα άτομα του τοπικού πληθυσμού μεταξύ τους και οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν πηγή συγκεκριμένου χρήσιμου αποτελέσματος και ωφελημάτων. Η ύπαρξη ενός υψηλού βαθμού αμοιβαιότητας, κοινής ταυτότητας και συνεργασίας υπέρ του κοινού, και όχι μόνο προσωπικού, οφέλους χαρακτηρίζει παραδοσιακά την ευρύτερη περιοχή των Αστερουσίων. Είναι μία σημαντική πηγή δραστηριοποίησης, συλλογικής δύναμης και επιρροής, που βοηθά τους ανθρώπους να «τα βγάζουν πέρα» και να «προχωρούν» σε αυτό το ιδιαίτερο περιβάλλον των Αστερουσίων. Το τοπίο έχει επηρεάσει τους κατοίκους λόγω της ιδιαίτερης μορφολογίας του. Οι μικροί απομονωμένοι, αλλά καλά προστατευμένοι, οικισμοί ενώνουν τους κατοίκους με τον φυσικό περίγυρο του Αποθέματος Βιόσφαιρας.




Χιλιάδες χρόνια ανθρώπινης παρουσίας έχουν αφήσει τα ίχνη τους:

- ▶ Επιγραφές και κεραμικά με σημαντικότερες πληροφορίες για την εξέλιξη της γραφής στην Κρήτη (Ιερογλυφική, Γραμμική Α και Β) σε συνδυασμό με τη χρήση και άλλων γλωσσών, αλλά και αργότερα με τη διάσωση του προφορικού κρητικού λόγου, με τα τραγούδια, τις μαντινάδες κ.λπ.
- ▶ Οχυρωματικά κατάλοιπα, ανάκτορα, οικισμοί προϊστορικοί, ιστορικοί και παραδοσιακοί, ταφικά μνημεία, υδραγωγεία, φρουκτωρίες
- ▶ Παραδοσιακοί οικισμοί όπως τα Μάταλα, τα Καπετανιανά, η Μιαμού και το οικιστικό κέντρο του Λέντα, της Εθιάς και του Πρινιά
- ▶ Εκκλησίες, μοναστήρια (Ιερές Μονές Παναγίας Οδηγήτριας, Αγίου Αντωνίου Απεζωνών, Παναγίας Κουδουμά και το Ιερό Προσκύνημα Αγίου Νικίτα Αχεντριά)
- ▶ Μνημεία αγροτικής - κτηνοτροφικής πολιτισμικής κληρονομιάς (μονοπάτια, μπάτα, πεζούλες, μαντριά, τυροκομεία, πατητήρια κ.λπ.)

Τα μνημεία: σημεία μνήμης καιρών ειρηνικών και πολέμων βρίσκονται παντού.

Τα σημαντικότερα από αυτά είναι σε κρηυγμένους αρχαιολογικούς χώρους όπως:

ο Κόφινας, η Λασσαία, η Γόρτυνα, η Φαιστός, ο Λέντας, η Μιαμού, ο Κερατόκαμπος, τα Μάταλα, η Ι. Μ. Οδηγήτριας, το Ροτάσι, οι Ιεροί Ναοί Αγίου Γεωργίου, Ευαγγελισμού Θεοτόκου, Μεταμόρφωσης Σωτήρος, Αγίου Ιωάννη Χάρακα, η Τρυπητή, το Τσούτσουρο, κ.λπ.



Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, τα ήθη και έθιμα, οι παραδόσεις και γενικώς όλα τα υλικά και άυλα πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής, μαζί με τα φυσικά, βιολογικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της συνθέτουν ένα τοπίο εξαιρετικής πολιτισμικής και οικολογικής σημασίας.



# Τι είναι Απόθεμα Βιόσφαιρας








Τα «Αποθέματα Βιόσφαιρας» του Προγράμματος «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» (MAB) της UNESCO, είναι περιοχές που δημιουργούνται για την προστασία της βιολογικής και πολιτιστικής ποικιλότητας με ταυτόχρονη προαγωγή της αειφόρου οικονομικής τους ανάπτυξης. Δεν αποτελούν μια ακόμη κατηγορία προστατευόμενων περιοχών αλλά αφορούν μεγάλες γεωγραφικές ενότητες που περιλαμβάνουν συχνά προστατευόμενες περιοχές, εθνικούς δρυμούς, περιοχές Natura και αρχαιολογικούς χώρους με τις αντίστοιχες θεσμοθετημένες προβλέψεις προστασίας.

**Τα Αποθέματα Βιόσφαιρας εμπλέκουν τις τοπικές κοινότητες και όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς στο σχεδιασμό και τη διαχείρισή τους.**

Ενσωματώνουν τρεις κύριες λειτουργίες:

- ▶ Προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας και της πολιτιστικής πολυμορφίας
- ▶ Οικονομική ανάπτυξη που πρέπει να είναι κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά αειφόρος
- ▶ «Λογιστική» υποστήριξη με παροχή «υπηρεσιών» οικολογικών και άλλων όπως εκπαίδευσης και κατάρτισης, αναψυχής, έρευνας, τακτικής παρακολούθησης περιβαλλοντικών παραμέτρων (monitoring)

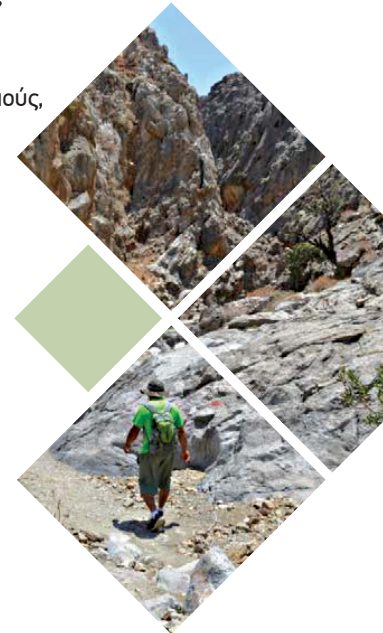


-  Ανθρώπινη εγκατάσταση
-  Έρευνα
-  Εκπαίδευση & κατάρτιση
-  Τουρισμός
-  Core area
-  Buffer zones
-  Transition area

## Ζώνες

Κάθε Απόθεμα Βιόσφαιρας πρέπει να εμπεριέχει τρεις ζώνες:

- ▶ την ζώνη του «πυρήνα» (core zone) όπου κυρίαρχη είναι η προστασία της βιοποικιλότητας εκτός οικισμών
- ▶ την ζώνη εξουδετέρωσης (buffer zone) με χαλαρότερους περιορισμούς χρήσεων και έμφαση σε λειτουργίες και υπηρεσίες όπως η εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, η επιστημονική έρευνα, ο οικότουρισμός και ήπιες γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες και
- ▶ την λεγόμενη «μεταβατική/περιφερειακή ζώνη» (transition zone) όπου εντάσσονται οι οικισμοί, καλλιέργειες, τουρισμός, μεταποίηση τοπικών αγροτικών προϊόντων και άλλες χρήσεις με γενικό-τερο αειφορικό αναπτυξιακό προσανατολισμό



## Το Παγκόσμιο Δίκτυο

Τα «Αποθέματα Βιόσφαιρας» αποτελούν κορυφαία κατάταξη. Ιδρύονται υπό την αιγίδα του Εκπαιδευτικού, Επιστημονικού και Πολιτιστικού Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) και στο πλαίσιο του προγράμματός του «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» (Man and Biosphere/ MAB). Για να χαρακτηριστεί μια περιοχή μιας χώρας ως «Απόθεμα Βιόσφαιρας», πρέπει να προταθεί από την Κυβέρνηση, έχοντας την υποστήριξη των τοπικών και περιφερειακών Αρχών και των τοπικών κοινοτήτων, να εγκριθεί και να προωθηθεί από την Ελληνική Εθνική Επιτροπή MAB, η οποία υπάγεται στην Ελληνική Εθνική Επιτροπή της UNESCO και τέλος με θετική εισήγηση του Επιστημονικού Συμβουλίου του MAB, να εγκριθεί από το Πρόγραμμα «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» της UNESCO, στο Παρίσι. Το Παγκόσμιο Δίκτυο Αποθεμάτων Βιόσφαιρας (World Network of Biosphere Reserve) καλύπτει ευρείες εκτάσεις που περιέχουν όλα τα σημαντικά αντιπροσωπευτικά φυσικά και ημι-φυσικά οικοσυστήματα. Υπάρχουν περισσότερα από 720 Αποθέματα Βιόσφαιρας σήμερα σε όλο τον πλανήτη, τρία από τα οποία στην Ελλάδα, όπου εκτός από τα Αστερούσια, Αποθέματα Βιόσφαιρας είναι ο Όλυμπος και το Φαράγγι της Σαμαριάς.



## Άυλη πολιτιστική κληρονομιά

Οι άνθρωποι των Αστερουσίων έχουν τον δικό τους «τρόπο» και τη δική τους χάρη. Τηρούν με τρόπο πιστό αλλά όχι «στατικό» τα ήθη και έθιμά τους, τις μουσικές και γλωσσικές τους ιδιαιτερότητες και την σημαντική συνεισφορά τους στον ευρύτερο κρητικό και ελληνικό «λαϊκό πολιτισμό».

Κάποια από τα στοιχεία αυτού του πολιτισμού βρίσκονται στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας: Η υφαντική των Αστερουσίων, τα άγρια βρώσιμα χόρτα της Κρήτης και οι εθνοβοτανικές πρακτικές για την άγρια βρώσιμη κρητική κλωρίδα, η τελετή περισχοινισμού, η Δενδρολατρεία και τα ιερά δέντρα, οι «μπλίτσες» του Κόφινα, ακόμη η κρητική διατροφή.

Δείγματα αυτού του πολιτισμού συναντάμε παντού στην καθημερινή ζωή των κατοίκων, σε οικογενειακές εκδηλώσεις χαράς και λύπης, σε μεγάλες θρησκευτικές και κοινωνικές συναθροίσεις, σε μικρές προσωπικές συζητήσεις και γιορτινά «γλέντια». Μουσική, χορός,

μαντινάδες, μοιρολόγια, νανουρίσματα, γητειές ακούγονται ακόμα, ιδιαίτερα στους ορεινούς οικισμούς, οι οποίοι έχουν να επιδείξουν μία μοναδική σχετική παράδοση. Οι κάτοικοί τους φημίζονται και για τη χορευτική τους δεινότητα, ενώ στα Αστερούσια εμφανίζεται και μια ιδιαίτερη εκδοχή του προσφιλούς κρητικού χορού, του «πνηδηχτού».

Η διοργάνωση θρησκευτικών, ιστορικών, πολιτισμικών και οικογενειακών εκδηλώσεων φέρνει κοντά τους ανθρώπους, σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, οπότε ακούγεται το Αστερουσιανό ιδίωμα, σε ρίμες, ριζίτικα και νεοριζίτικα, μοιρολόγια, έμμετρους παροιμιόμυθους και παροιμίες, τοπικές γητειές, ανιγίματα, νανουρίσματα και, φυσικά, στις μαντινάδες.



## Οικονομικές δραστηριότητες

Η οικονομία της περιοχής στηρίζεται στα τοπικά προϊόντα με τη διαδοχική σύνδεση της πρωτογενούς παραγωγής (γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, παράκτια αλιεία, συλλογή αρωματικών φυτών, σαλιγκαριών, άγριων χόρτων) με τη σχετικά πρόσφατα ανεπτυγμένη δευτερογενή τοπική μεταποίηση.

Ο αειφόρος τουρισμός, οικοτουρισμός, αναρριχητικός, γαστριμαργικός, θρησκευτικός κ.λπ. αποτελεί δραστηριότητα που αυξάνεται ταχύτατα και συμπληρώνεται αρμονικά με την ανάδειξη του πολιτισμικού και κοινωνικού κεφαλαίου ως αξιόβιωτη εμπειρία. Όλα τα παραπάνω προσεγγίζουν μια αειφορική οικονομική προοπτική που αν υποστηριχθεί κατάλληλα θα μπορέσει να αντιστρέψει την ανεργία, την εσωτερική μετανάστευση των νέων, τη γήρανση του πληθυσμού και την ερήμωση των μικρών οικισμών που παρατηρούνται αυτή τη στιγμή στην περιοχή.



## Προκλήσεις / Προτεραιότητες

Οι πιθανές προκλήσεις και τομείς αναπτυξιακής προτεραιότητας για τις μεταβατικές, κυρίως, περιοχές μπορεί να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- ▶ δημιουργία αξιόλογου εμπορικού σήματος του Αποθέματος Βιόσφαιρας για τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες λαμβάνοντας υπόψη και τα προϊόντα ΠΟΠ, το Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας και το AREPO
- ▶ αειφόρος ανάπτυξη ενός τουρισμού που σέβεται την φέρουσα ικανότητα φυσικών και κοινωνικών συστημάτων
- ▶ προώθηση της επιστημονικής έρευνας που μπορεί να αφορά τη βιοποικιλότητα, τα αρχαιολογικά και πολιτιστικά μνημεία, τις παραγωγικές δυνατότητες της ανάπτυξης και διαχείρισης των φυσικών πόρων αλλά και την κλιματική αλλαγή
- ▶ εκπαίδευση και κατάρτιση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη
- ▶ καθορισμός πολιτικών με στόχο την ενδυνάμωση του μόνιμου πληθυσμού των ορεινών περιοχών
- ▶ ενίσχυση και προβολή της ταυτότητας και ιδιαιτερότητας της τοπικής κοινωνίας στην κατεύθυνση που ορίζεται από την ένταξη της περιοχής στο δίκτυο MAB –UNESCO

## Οφέλη και Ευκαιρίες

Η ένταξη των Αστερουσίων στα Αποθέματα Βιόσφαιρας καλλιεργεί στον τοπικό πληθυσμό αίσθημα υπερηφάνειας και τους δίνει το κουράγιο να συνεχίσουν να παλεύουν στον τόπο τους και να επιδιώκουν τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, εκπαίδευσης, εργασίας και βοηθά την περιοχή στο να επεξεργαστεί και να αποκτήσει:

- ▶ Ένα «συμφωνημένο» όραμα και ένα σύγχρονο σχέδιο ολοκληρωμένης διαχείρισης του φυσικού και πολιτιστικού της κεφαλαίου
- ▶ Έναν ισόρροπο σχεδιασμό και πρόγραμμα για την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής
- ▶ Διεθνή αναγνώριση με αντίκρισμα αυξημένες δυνατότητες οικονομικής (τουριστικής, αγροτικής κ.λπ.) και κοινωνικής (εκπαιδευτικής, πολιτισμικής κ.λπ.) ανάπτυξης
- ▶ Δυνατότητες προβολής των ποικίλων τοπικών προϊόντων αξιοποιώντας το ισχυρό brand name της UNESCO
- ▶ Κίνητρα για ενίσχυση της δημιουργικότητας των κατοίκων και ιδιαίτερα των νέων της περιοχής

**Ο δρόμος της ανάπτυξης της περιοχής του Αποθέματος Βιόσφαιρας Αστερουσίων περνάει από την προστασία και την ενδυνάμωση του φυσικού και πολιτισμικού της κεφαλαίου. Αλλά και ο δρόμος της προστασίας της περιοχής περνά μέσα από την ανάπτυξή της.**



## Τι είναι Αειφόρος Ανάπτυξη

Είναι η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του σήμερα χωρίς να στερεί την ευκαιρία από τις μελλοντικές γενιές να καλύψουν και εκείνες τις δικές τους ανάγκες. Η Αειφόρος Ανάπτυξη είναι μία οικονομική ανάπτυξη που «αεί φέρει» καρπούς με παράλληλη προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος και της κοινωνικής συνοχής.



## Τοπική Επιτροπή Διαχείρισης Αστερουσίων

Η Τοπική Επιτροπή Διαχείρισης Αστερουσίων (ΤΕΔΑ) συγκροτήθηκε επίσημα τον Απρίλιο του 2019 και στηρίζεται από την Αναπτυξιακή Ηρακλείου ΑΑΕ-ΟΤΑ. Η 1η Συνεδρίαση της έγινε στις 8/10/2020 με τη συμμετοχή των τοπικών Δήμων (Αχαρνών-Αστερουσίων, Γόρτυνας, Μινώας Πεδιάδας, Βιάννου, Φαιστού) και την υποστήριξη της Περιφέρειας Κρήτης, του Οργανισμού Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ) του ΥΠΕΝ, της Αποκεντρωμένης

Διοίκησης Κρήτης, της Διεύθυνσης Δασών Ηρακλείου, της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηρακλείου, εκπρόσωπων τοπικών φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων, με παράλληλη υποστήριξη από τοπικά εμπορικά επιμελητήρια και ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα της ευρύτερης περιοχής. Πρόεδρος της είναι η κα Θεανώ Βρέντζου-Σκορδαλάκη. Η Έδρα της βρίσκεται στις Αρχάνες, στις εγκαταστάσεις της Αναπτυξιακής Ηρακλείου ΑΑΕ-ΟΤΑ.



Έκδοση - Copyright: Σύνδεσμος Προστασίας Αστερουσίων, 2021



Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης για το Περιβάλλον, τον Πολιτισμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη MIO-ECSDE.  
Μεσογειακή Εκπαιδευτική Πρωτοβουλία για το Περιβάλλον και την Αειφορία MEDIES.

Επιμέλεια φυλλαδίου, συγγραφή κειμένων: **Μιχαήλ Σκούλλος, Βασίλης Ψαλλιδάς, Θεανώ Βρέντζου - Σκορδαλάκη, Ευτυχία Κορκίδη.**  
Φωτογραφίες: **Χρήστος Βλάχος** (αρπακτικά πουλιά), **Αλέξανδρος Φραντζής** (κπτώδη, Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος), **Φώτης Σαμαριτάκης, Μάρκος Σκορδαλάκης, Γιώργος Πετράκης, Γιώργος Σταματάκης, Αναπτυξιακή Ηρακλείου, Ευτυχία Κορκίδη, Φώντας Σπινθάκης και Βασίλης Ψαλλιδάς.**

Επιμέλεια Χάρτη: **Δρ. Δημήτρης Σακελλαρίου & Χαρά Κυριακίδου, Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας ΕΛΚΕΘΕ.**



[www.asterousiacrete.gr](http://www.asterousiacrete.gr) [info@asterousiacrete.gr](mailto:info@asterousiacrete.gr)

Το φυλλάδιο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου  
«Δράσεις Περιβαλλοντικής - Πολιτιστικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης στην περιοχή παρέμβασης» (κωδικός ΟΠΣΑΑ 0016524279)  
που έχει αναλάβει να υλοποιήσει ο Σύνδεσμος Προστασίας Αστερουσιών στο πλαίσιο του  
Τ.Π. CLLD/LEADER Μεσαράς (ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΠΑΑ) 2014-2020),  
που υλοποιεί η Ομάδα Τοπικής Δράσης της Αναπτυξιακής Ηρακλείου.



Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης